

La delicada resiliència catalana

MARINA
ESPASA

Esteve Miralles (Masquefa, 1964) és un professor universitari i traductor teatral que aprofita

una mena de crisi existencial per llançar-se a anotar en un dietari la recerca de l'ànima que sent que ha perdut. El resultat no suporta una lectura apressada ni pragmàtica perquè no dóna respostes, sinó que apunta idees i obre debats. És un tipus de llibre que no abunda en l'ecosistema literari català, i que fa més evident encara la salut terminal de les publicacions d'assaig i de filosofia: quants llibres hi ha disponibles de Hume o Damasio en català? Per citar només un parell de les lectures que acompanyen Miralles en la seva recerca, i que formen un dels nuclis del llibre, el més dur i filosòfic. L'altre gran nucli gira al voltant de la figura de David Vilaseca (1964-2010), un filòleg i escriptor gran amic de Miralles, la mort prematura del qual serveix de detonant de tota una sèrie de reflexions sobre l'amistat, la soledat i l'amor, així com sobre l'evolució de la cultura catalana en els darrers trenta anys, d'epicentre del país a objecte marginal i no identificat. Aquí el llibre batega.

Abans i després d'aquests dos nuclis es narren dos viatges, un per la Toscana i un altre fins a Croàcia, que estan una mica desaprovechats: l'un és massa llarg i prolix en detalls que no aporten tant com podrien i l'altre culmina en una escena que conté molt simbolisme i potència i que, en lloc d'esclatar i servir d'element catàrtic, passa com un sospir. I llavors hi ha els aforismes, el millor del llibre. N'hi ha de boníssims: ells tots sols servirien per fer-ne un altre llibre. Però també n'hi ha que, trets de context, podrien semblar textos d'autoajuda. És el risc d'adoptar una actitud de "resistència tendra" contra les agressions que patim en aquest segle XXI descarnat. N'espigolo conceptes: l'ànima no es pot construir, sinó que s'ha de cultivar, com el llenguatge, però es pot destruir, i aquest és l'autèntic objectiu del neoliberalisme desbocat i immoral. Retrobar l'ànima seria, entre altres coses, trobar el punt des d'on poder resistir l'embat. N'hi ha prou, però, només amb la resiliència? ♦♦



RETROBAR
L'ÀNIMA
ESTEVE
MIRALLES
EMPÚRIES
PREMI MARIAN
VAYREDA
270 PÀG./18 €



'TORNANT A CASA', OBRA DE BENJAMIN WILLIAMS LEADER. WIKIMEDIA

L'art narratiu d'Elizabeth Gaskell

DAMIÀ
ALOU

Tot i que gairebé totes les obres més importants d'Elizabeth Gaskell (Londres, 1810 - Holybourne, 1865) han estat traduïdes al castellà, segueix sent la gran desconeguda de la novel·la victoriana, la qual cosa és de lamentar, ja que les seves novel·les són una de les lectures més agraïdes, no perquè fos una autora sensacionalista o s'entregués als baixos instints del lector, sinó perquè poques vegades trobem tanta profusió de vida i veritat com en aquesta mestressa de casa que escrivia a la taula de la cuina de casa seva quan les seves abundants feines domèstiques li deixaven una estona lliure.

Nascuda a principis del segle XIX, el fet que el seu pare fos ministre de l'Església unitariana, una de les més progressistes en la seva ac-

titud cap a les dones, li va permetre tenir una bona educació, cosa poc freqüent en el seu temps. Es va casar jove i va engendrar cinc fills, i potser per això no va debutar a la literatura fins als 38 anys, amb *Mary Barton* -publicada l'any passat a Alba-, en què descriu l'enfrontament entre els treballadors d'una indústria de Manchester i els propietaris, i que ja avança la temàtica d'una de les seves obres mestres, *Norte y sur* (Alba, 2005), en què planteja el conflicte entre l'Anglaterra del nord, la de les fàbriques i la pobresa urbana, i la del sud, rural i supersticiosa.

La seva obra més popular fou *Cranford* (Alba, 2000), una utopia en què la propietat i el govern estan exclusivament en mans de les dones, i en què els homes són una cosa més aviat supèrflua. Va tocar també la novel·la històrica a *Los amores de Sylvia* (Ediciones del Bronce, 2002), que en l'ambient de

La
cosina
Phillis /
Elizabeth
Gaskell

LA COSINA
PHILLIS
ELIZABETH GASKELL
TRAD. MIQUEL
CASACUBERTA
EDICIONS DE 1984
126 PÀG./14 €

les guerres napoleòniques ens mostra una heroïna, la Sylvia del títol, que converteix la seva vida en un desastre per culpa de la seva manca de cultura i instrucció. I és que a banda del conflicte social, un dels temes que més van preocupar a Gaskell fou la necessitat que les dones tinguessin educació, no només pel fet en si, sinó per no caure en el romanticisme betzol que en va portar tantes a la ruïna. Aquest és el tema de la seva novel·la més aconseguida, *Hijas y esposas* (Alba, 2008), en què enfronta la intel·ligència "il·lustrada" de Molly Gibson, l'heroïna, amb la bellesa buida de Cynthia Kirkpatrick, i aconsegueix un fresc de l'època que poques obres igualen.

La cosina Phillis, la novel·la curta que presenta ara Edicions de 1984 amb una traducció de Miquel Casacuberta que amplifica el fruit de l'original, ofereix una deliciosa miniatura en què trobem els temes ja esmentats de l'autora anglesa: la fascinació per la instrucció, per la ciència i pel saber -encarnat en la figura de Phillis Holman-, contagiada per l'inesgotable ànsia de coneixements del seu pare. Al seu poble, Eltham, hi arriba un cosí llunyà, Paul Manning, que treballa en la construcció del ferrocarril, i que sentirà una fascinació immediata per la Phillis. El Paul té dinou anys; la Phillis disset. Elizabeth Gaskell ens mostra el creixement emocional dels dos i, sobretot, ens parla d'uns personatges que encarnen la modernitat amb un sentit de progrés que vol deixar enrere els fantasmes de la xerrameca metafísica, com ens diu en aquesta magnífica definició: "Quan un home et parla d'una manera que no entens sobre una cosa que ell no entén, això és la metafísica".

Poques autores descriuen tan bé la materialitat de l'existència, la contenció britànica a l'hora d'expressar el sentiments, la necessitat que l'home -i en aquest cas, també la dona- sigui l'amo del seu destí, i ens conviden a desconfiar de l'amor, destorb après dels sentiments, i escoltar la raó i la sensatesa, els fonaments d'una societat que ella va imaginar més sàvia i madura que la que tenim ara. Que ningú es perdi aquesta breu joia. ♦♦

La voluntat no sempre és forta

JAUME
CLARET

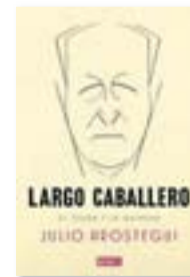
A finals de gener moria l'historiador Julio Aróstegui (1939-2013), catedràtic emèrit de la Universidad Complutense de

Madrid. Pocs dies abans havia arribat a les llibreries el seu darrer llibre: una voluminosa biografia sobre el dirigent socialista Francisco Largo Caballero, fruit d'un treball de trenta anys i d'una recerca feta en part amb fonts inèdites.

Aróstegui s'aproxima novament al primer terç del segle XX espanyol a través de la trajectòria d'un dels dirigents claus del PSOE i, sobretot, de la UGT. Enfront del tradicional personatge pla i maniqueu, ens presenta un sindicalista més que un polític, orgullós dels seus orígens

obers, fidel continuador del llegat pablista -en la seva aposta per l'intervencionisme-, i absolutament dedicat a les organitzacions socialistes. Amb tot, la seva llarga permanència en el primer pla polític no desemboca en un cos ideològic propi o de certa robustesa. El mateix Aróstegui acaba reconeixent com el sorprèn "l'escàs grau de conceptualització explícita amb què es va presentar sempre el projecte de Caballero" (p. 515). Aquesta mancança es fa encara més evident pel contrast amb altres dirigents de l'època com ara Prieto o Negrín.

El tesón y la quimera del subtítol del volum s'evidencien en tres moments claus de la seva biografia: la convivència amb la dictadura de Primo de Rivera, l'etapa republicana (i especialment el seu pas per la



LARGO
CABALLERO.
EL TESÓN Y LA
QUIMERA
JULIO ARÓSTEGUI
DEBATE
966 PÀG./32,90 €

presidència del govern) i la primera postguerra, quan en ser alliberat del camp nazi de Sachsenhausen aposta per una solució plebiscitària per alliberar Espanya de Franco. En tots tres episodis, la voluntat per tirar endavant contrasten amb la simplicitat tàctica i estratègica.

L'esforç de síntesi d'Aróstegui -no sempre reeixit: sovint s'evidencien les tisorres- aconsegueix certament fer-nos entendre millor la trajectòria de Francisco Largo Caballero. Però, sobretot, consolida dues percepcions: les divergències profundes entre el socialisme (i per extensió de les societats) centrat en l'eix Madrid-Astúries-Euskadi i el Saragossa-Catalunya-Andalusia; i la rellevància dels enfrontaments socialistes, abans i durant la guerra, en el desori en el bàndol republicà. ♦♦